

Pierwotne nabycie obywatelstwa w systemach prawnych Polski i Niemiec na tle regulacji prawa międzynarodowego. Kwestia obywatelstwa kobiet

Słowa kluczowe: obywatelstwo, prawo krwi, kobieta, Polska, Niemcy

Pojęcie obywatelstwa

Obywatelstwo jest szczególnym węzłem prawnym łączącym jednostkę z państwem¹. W związku z uprawnieniami jurysdykcyjnymi państw, a także przywilejami zarezerwowanymi wyłącznie dla ich obywateli², zaistniała potrzeba prawnego uregulowania stosunków łączących państwo

1 W. Góralczyk, S. Sawicki, *Prawo międzynarodowe publiczne w zarysie*, wyd. 14, Warszawa 2011, s. 243.

2 W Polsce wyłączne prawa obywateli dotyczą czynnego i biernego prawa wyborczego centralnych organów władzy, prawa dostępu do służby publicznej oraz opieki dyplomatycznej i konsularnej, prawa do informacji o działalności organów władzy publicznej. Jedynie obywatele mają obowiązek wierności Rzeczpospolitej oraz obrony ojczyzny – patrz rozdz. II Konstytucji RP. Bardzo podobna regulacja prawna występuje w Niemczech; zob. R. Schröter, R.S. Jäger, *Multiple Citizenship in Germany*,

i ludność³. Zdaniem M. Shaw, koncepcja obywatelstwa jest ogniwem, które łączy te podmioty⁴. Obywatelstwo jest zatem stosunkiem prawnym rodzącym prawa i obowiązki zarówno po stronie obywateli jak i państwa. B. Banaszak uważa, że współcześnie prawa obywatelskie, co do zasady oznaczają uprawnienia obywatela danego państwa wynikające z prawa w znaczeniu podmiotowym i służące do ochrony interesów danego obywatela⁵. Obywatele uprawnieni są do korzystania z opieki ze strony państwa, mają jednak obowiązek przestrzegać obowiązującego w nim prawa, również znajdując się poza jego terytorium, mogą też zostać pociągnięci przez państwo do odpowiedzialności za naruszenie porządku prawnego⁶. Prawa obywateli rodzą jednak również obowiązki po stronie państwa, nakładając na państwo obowiązki zapewniające jednostce korzystanie z nich⁷. Język i sformułowania używane w doktrynie nie różnicują obywateli na kobiety i mężczyzn. Ewentualne różnice w sposobie traktowania osób z powodu różnicy płci znajdują się zazwyczaj w przepisach szczególnych.

Omawiając kwestie obywatelstwa, nie sposób nie zauważyć istotnego wpływu prawa międzynarodowego na rozwój prawa krajowego w tej dziedzinie. G. De La Pradelle, uważa, iż prawo do obywatelstwa ma znaczenie przede wszystkim w kontekście humanitarnym⁸. Z. Kędzia stwierdził, że prawo międzynarodowe nie tyle nadaje jednostkom prawo do posiadania obywatelstwa, co stara się ograniczyć przypadki bezpaństwowości⁹. W. Czaplinski i A. Wyrozumska zauważyli, iż obywatelstwo powstaje wraz z powstaniem państwa i nie jest uzależnione od wydania ustawy o obywatelstwie¹⁰ a także, że obywatelstwo ustaje waz z upadkiem państwa¹¹.

[w:] *Multiple Citizenship as a Challenge to European Nation-States*, D. Kalekin-Fishman, P. Pitkänen (red.), Sense Publishers 2007, s. 93.

3 M.N. Shaw, *Prawo międzynarodowe*, J. Gajło (tłum.), Warszawa 2011, s. 419.

4 Tamże.

5 B. Banaszak, *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, Warszawa 2009, s. 163.

6 W. Góralczyk, S. Sawicki, *Prawo międzynarodowe...*, dz. cyt., s. 243.

7 B. Banaszak, *Konstytucja...*, dz. cyt., s. 162.

8 W. Czaplinski, *Problematyka obywatelstwa w aktualnych pracach Rady Europy*, „Studia Europejskie” 1998, nr 2, s. 52.

9 Tamże, s. 51; cyt. za: Z. Kędzia, *Obywatelstwo*, „Biuletyn RPO” 1989, nr 4, s. 79.

10 Autorzy podają przykład państwa Izrael, które powstało w 1942 r., natomiast izraelską ustawę o obywatelstwie wydano w roku 1952. W przypadku, która powstała w 1949 r., odpowiednią ustawę przyjęto dopiero w 1967 r.

11 W. Czaplinski, A. Wyrozumska, *Prawo międzynarodowe publiczne. Zagadnienia systemowe. 2. Wydanie zmienione i uaktualnione*, Warszawa 2004, s. 190.

J. Jagielski stwierdził, iż we współczesnej doktrynie prawa międzynarodowego kształtuje się stanowisko przemawiające za tym, że prawo do obywatelstwa należy do kategorii praw człowieka¹². Ponadto, art. 15 Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka z 10 grudnia 1948 r., a także art. 20 Amerykańskiej Konwencji Praw Człowieka z 22 listopada 1969 r. stwierdzają, że jednostka ma prawo do obywatelstwa oraz że nikt nie może zostać pozbawiony prawa do obywatelstwa ani do jego zmiany¹³. Jednocześnie należy jednak zauważyć, że Powszechna Deklaracja Praw Człowieka została przyjęta w formie rezolucji Zgromadzenia Ogólnego ONZ, jej postanowienia nie mają zatem charakteru bezwzględnie obowiązującego¹⁴. Uchwały Zgromadzenia Ogólnego są jednak elementem *soft law* i wyznaczają kierunki rozwoju prawa międzynarodowego¹⁵. W doktrynie prawa międzynarodowego zwraca się również uwagę na dynamikę obywatelstwa, zarówno na płaszczyźnie wewnętrznej, czyli w odniesieniu do regulacji wewnątrz krajowych, jak na płaszczyźnie zewnętrznej, czyli prawnomiędzynarodowej¹⁶.

Przedmiotem niniejszego artykułu są regulacje prawne odnośnie nabycia obywatelstwa w sposób pierwotny w systemach prawnych Polski oraz Niemiec, a także sytuacja prawna kobiet w prawie obywatelskim obu państw. Ustawodawstwa te są podobne pod wieloma względami i wywodzą się z tego samego kręgu kultury prawnej, a obecnie każde z państw należy do Unii Europejskiej i jest stroną konwencji międzynarodowych z zakresu prawa obywatelskiego. W obu systemach – polskim i niemieckim, przyznano prymat prawu krwi, przewidując jednak subsydiarne stosowanie prawa ziemi.

Obywatelstwo na gruncie prawa polskiego i niemieckiego

Zarówno w polskim, jak i w niemieckim prawie obywatelskim istotną rolę odgrywa kwestia równouprawnienia płci. Współcześnie, w obu systemach

12 J. Jagielski, *Z problematyki obywatelstwa oraz prawa o obywatelstwie polskim (kilka refleksji na kanwie nowej ustawy o obywatelstwie polskim)*, [w:] *Księga Jubileuszowa dedykowana prof. Janowi Bociowi*, Wrocław 2009, s. 222.

13 W. Czapliński, *Problematyka obywatelstwa...*, s. 50.

14 Tamże.

15 R. Bierzanek, J. Symonides, *Prawo międzynarodowe publiczne*, Warszawa 2005, s. 114.

16 D. Pudzianowska, *Obywatelstwo w procesie zmian*, Wolters Kluwer 2013, s. 18.

prawnych, nabycie obywatelstwa przez kobiety i mężczyzn następuje na jednakowych zasadach, a rodzice, bez względu na płeć, mają równe prawa do decydowania o obywatelstwie dziecka. Dotyczy to również uprawnień matki i ojca w kształtowaniu sytuacji prawnej małoletniego.

Zgodnie z prawem międzynarodowym, kwestie obywatelstwa należą do wyłącznych kompetencji państw¹⁷. Zasadę tę potwierdza wiele aktów prawa międzynarodowego. W opinii doradczej Stałego Trybunału Sprawiedliwości Międzynarodowej z 7 lutego 1923 r. w sprawie dekreto- w o obywatelstwie wydanych w Tunisie i Maroku, Trybunał stwierdził, iż zagadnienie obywatelstwa jest przedmiotem regulacji wewnętrznych, a nie prawnomiędzynarodowych¹⁸. Podobne stanowi również konwencja haska z 1930 r. Artykuł 1 konwencji zastrzega prawo do regulowania kwestii obywatelstwa dla państw, stwierdzając jednak, iż ustawodawstwo wewnętrzne powinno być w tym zakresie zgodne z umowami międzynarodowymi, zwyczajem międzynarodowymi oraz ogólnymi zasadami prawa¹⁹. Stanowisko to potwierdził Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości we wspomnianej poniżej sprawie *Nottebohm*. W niemal identycznym brzmieniu do kwestii obywatelstwa odnosi się również artykuł 3 Europejskiej Konwencji o Obywatelstwie²⁰. Wyłączna kompetencja państwa co do obywatelstwa nie wywołuje również skutków w prawie unijnym. Zasada ta znalazła potwierdzenie w sprawie *Micheletti* przeciwko *Delegacion del Gobierno en Cantabria*²¹. Również w wyroku z 8 września 2008 r. w sprawie *Yean i Bosico przeciwko Republice Dominikany*, Międzypaństwowy Trybunał Praw Człowieka wskazał, iż państwa mają prawo decydować, kto jest ich obywatelem, dyskrecjonalność w tym zakresie jest jednak ograniczona przez międzynarodowe prawa człowieka²².

17 J. Gilas, *Prawo międzynarodowe. Drugie zmienione, poprawione wydanie.*, Toruń 1999, s. 247.

18 *Dispute between France and Great Britain on Nationality Decrees Issued in Tunis and Morocco (French Zone) on November 8th, 1921 and their application to British subjects*, Advisory Opinion, PCIJ Series B no 4, 7th February 1923, s. 11. .

19 Convention on Certain Questions Relating to the Conflict on National Law, 13 April 1930, League of Nations, Treaty Series, vol 179, p. 89, No 4137, <http://www.refworld.org/docid/3ae6b3b00.html>, dostęp: 12 kwietnia 2015.

20 Article 3, European Convention on Nationality, Strasbourg, 6 November 1997, <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/166.htm>, dostęp: 12 kwietnia 2015.

21 Case C-369/90, *Mario Vicente Micheletti and others v. Delegacion del Gobierno en Cantabria*, ECR 1992 I 04239.

22 D. Pudzianowska, *Obywatelstwo...*, dz. cyt., s. 207.

W doktrynie prawa międzynarodowego wyróżnia się dwie zasady, zgodnie z którymi człowiek nabywa obywatelstwo w chwili narodzin: zasada prawa krwi (łac. *ius sanguinis*) oraz zasada prawa ziemi (łac. *ius soli*)²³. Większość państw europejskich stosuje zasadę prawa krwi, jednak w wielu państwach Ameryki Środkowej i Południowej, a także w Stanach Zjednoczonych ustawodawstwo wewnętrzne przyznaje prymat prawu ziemi²⁴. W przypadku zbiegu ustaw, nowonarodzone dziecko może nabyć dwa obywatelstwa²⁵. Mogłoby również dojść do sytuacji, w której dziecko nie uzyskuje żadnego obywatelstwa i staje się apatrydą²⁶. Do takich sytuacji dochodzi najczęściej w przypadku dzieci urodzonych w państwie stosującym zasadę *ius sanguinis*, których rodzice posiadają przynależność państwową państwa przyznającego prymat *ius soli*. Stąd, aby zapobiec podobnym problemom prawnym, pomimo pierwszeństwa jednej zasady, państwa subsydiarnie stosują również drugą z nich²⁷, co na przykładzie Polski i Niemiec zostanie omówione w dalszej części niniejszego artykułu.

Zbieg ustaw może również sprawić, że zostanie naruszona zasada efektywności²⁸. W wydanym w 1955 r. wyroku w sprawie *Nottebohm*, Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości określił tę zasadę jako realny i bezpośredni związek z państwem²⁹. Współcześnie naruszenie zasady efektywności zdarza się stosunkowo często, zwłaszcza w odniesieniu do osób pochodzących z małżeństw mieszanych, stale zamieszkujących w państwie jednego z rodziców i nie utrzymujących związków rodzinnych, kulturowych ani językowych z ojczyzną drugiego rodzica. Sytuacja

23 R. Bierzanek, J. Symonides, *Prawo międzynarodowe...*, dz. cyt., s. 257.

24 Tamże.

25 J. Gilas, *Prawo międzynarodowe...*, dz. cyt., s. 248.

26 Apatryda (bezpaństwowiec) – osoba, która nie posiada żadnego obywatelstwa. W prawie międzynarodowym od dawna dąży się do unikania sytuacji, w której osoba fizyczna staje się apatrydą, czego wyrazem są postanowienia art. 7 konwencji haskiej z 1930 r. Status prawny bezpaństwowców reguluje Konwencja o Statusie Bezpaństwowców z 28 września 1954 r. oraz Konwencja o Ograniczaniu Bezpaństwowości z 30 sierpnia 1961 r. RFN jest stroną obu konwencji, natomiast Polska dotychczas nie przystąpiła do żadnej z nich (oficjalna strona internetowa Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych do Spraw Uchodźców, <http://www.unhcr.org/4ff2e44a9.html>, dostęp: 12 kwietnia 2015).

27 Oficjalna strona internetowa Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych do Spraw Uchodźców, <http://www.unhcr.org/4ff2e44a9.html>, dostęp: 12 kwietnia 2015.

28 W. Czapliński, A. Wyrozumka, *Prawo międzynarodowe...*, dz. cyt., s. 190.

29 *Nottebohm Case (second phase)*, Judgment of April, 6th, 1955, ICJ Reports 1955, s. 4.

ta może występować także w przypadku potomków migrantów, którzy nabyli obywatelstwo państwa zgodnie z zasadą prawa krwi, urodzili się jednak lub spędzili większość życia poza granicami tego państwa.

Do powyższej kwestii odnosi się również art. 7 Europejskiej Konwencji o Obywatelstwie, który zezwala stronom umowy na wprowadzenie w wewnętrznym porządku prawnym przepisów przewidujących utratę przynależności państwowej w przypadku braku rzeczywistego związku między państwem a obywatelem stale zamieszkującym za granicą³⁰. Problem efektywnego obywatelstwa był wielokrotnie poruszany w doktrynie prawa międzynarodowego i w orzecznictwie³¹.

Zarówno Polska, jak i Niemcy należą do państw, w których o obywatelstwie nowonarodzonego dziecka decyduje prawo krwi, a więc obywatelstwo jego rodziców. Artykuł 34. ust. 1. Konstytucji RP z 2 kwietnia 1997 r. wymienia jako podstawowy sposób nabycia obywatelstwa polskiego urodzenie z rodziców będących obywatelami polskimi, natomiast art. 137 wskazuje Prezydenta RP jako organ uprawniony do nadawania obywatelstwa i wyrażania zgody na jego zrzeczenie się. W pozostałych przypadkach konstytucja odsyła do regulacji ustawowej. Polska ustawa o obywatelstwie z 2 kwietnia 2009 r. definiuje cztery prawne sposoby nabycia obywatelstwa: z mocy prawa (z chwilą urodzenia), przez nadanie obywatelstwa bądź jego przywrócenie, inaczej reintegrację, oraz przez uznanie za obywatela polskiego³².

Konstytucja RP oraz Ustawa Zasadnicza RFN³³ zawierają przepisy o zakazie dyskryminacji w związku z płcią. Zgodnie z artykułem 33 ust. 1 Konstytucji RP, kobieta i mężczyzna mają równe prawa w życiu rodzinnym, politycznym, społecznym oraz gospodarczym³⁴. Zasada całkowitego równouprawnienia płci na płaszczyźnie społeczno-politycznej

30 Article 7, European Convention on Nationality, Strasbourg, 6 November 1997, <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/166.htm>, dostęp: 12 kwietnia 2015.

31 Zob. szerzej: B. Krzan, *Zasada efektywnego obywatelstwa*, [w:] *Status prawny obywatela RP po przystąpieniu do Unii Europejskiej*, B. Mielnik (red.), Wrocław 2005, s. 165–181.

32 Art. 4 Ustawy z dnia 2 kwietnia 2009 r. o obywatelstwie polskim (Dz.U. z 2012 r., poz. 161).

33 Ustawa Zasadnicza Republiki Federalnej Niemiec z dnia 23 maja 1949 r., <http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/gg/gesamt.pdf>, dostęp: 29 grudnia 2014.

34 Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 (Dz.U. z 1997 r., poz. 483 z poz. zm.).

została wyrażona wprost w polskim prawie konstytucyjnym dopiero po II wojnie światowej – w Deklaracji Sejmu Ustawodawczego z 25 lutego 1947 r. w przedmiocie realizacji praw i wolności obywatelskich, a następnie rozwinęta w artykule 66 Konstytucji PRL z dnia 22 lipca 1952 r.³⁵ Stopniowe wprowadzanie zasady równouprawnienia płci do aktów normatywnych europejskich systemów prawnych w II połowie XX wieku było naturalną konsekwencją emancypacji kobiet. W czasie II wojny światowej i bezpośrednio po jej zakończeniu musiały one aktywizować się zawodowo i przejmować wiele obowiązków dotąd powszechnie postrzeganych jako typowo męskie, co zmieniło obraz kobiety w świadomości społecznej. Emancypacja kobiet znalazła potwierdzenie w preambule Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka z 10 grudnia 1948 r. Zgodnie z artykułem 16 Deklaracji, kobiety i mężczyźni mają równe prawa w małżeństwie³⁶. Zasada równości płci była również jednym z głównych trendów powojennego ustawodawstwa realnego socjalizmu³⁷. Ówczesna doktryna odrzucała uprzywilejowanie mężczyzn jako jeden z symboli systemu kapitalistycznego i podziału klasowego³⁸.

Z kolei w niemieckim prawie publicznym przepisy dotyczące równości wobec prawa na wszystkich płaszczyznach bez względu na płeć istniały już w Konstytucji Republiki Weimarskiej z 1919 r.³⁹ Zgodnie z art. 109 Konstytucji Republiki Weimarskiej, kobiety i mężczyźni mieli te same prawa i obowiązki obywatelskie⁴⁰. Zasadę równouprawnienia kobiet ustawodawca niemiecki rozwinął dopiero w art. 3 Ustawy Zasadniczej z 23 maja 1949 r.⁴¹ Artykuł 3 ust. 2 nie tylko wyraża zasadę równouprawnienia płci, ale również nakłada na państwo niemieckie obowiązek podejmowania stosownych działań w celu urzeczywistnienia równouprawnienia płci w życiu publicznym i przeciwdziałania wszelkim przejawom dyskryminacji wobec

35 S. Bednarski, *Prawa i wolności obywatelskie*, Krajowa Agencja Wydawnicza 1978, s. 20.

36 Art. 16 Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka, Paryż, 10 grudnia 1948 r., http://www.unesco.pl/fileadmin/user_upload/pdf/Powszechna_Deklaracja_Praw_Czlowieka.pdf, dostęp: 29 grudnia 2014.

37 Tamże.

38 Tamże.

39 Art. 109 Konstytucji Rzeszy Niemieckiej z 11 sierpnia 1919 r. (niem. *Verfassung des Deutschen Reichs vom 11 August 1919*), <http://www.documentarchiv.de/wr/wrv.html>, dostęp: 29 grudnia 2014.

40 Tamże.

41 Art. 3 Ustawy Zasadniczej Republiki Federalnej Niemiec..., dz. cyt.

kobiet⁴². Przepis ten ma doniosłe znaczenie dla wszystkich dziedzin prawa i życia publicznego w Niemczech, zwłaszcza biorąc pod uwagę fakt, iż zasada równouprawnienia płci zaczęła w pełni funkcjonować w prawie niemieckim dopiero kilka lat po uchwaleniu ustawy zasadniczej. Zgodnie z art. 117 tejże ustawy, przepisy sprzeczne z zakazem dyskryminacji kobiet pozostawały w mocy do 31 marca 1953 r.⁴³ Jak zauważa D. Janicka stosowanie zasady równouprawnienia płci w niemieckim systemie prawnym umożliwiło w pełni dopiero uchwalenie Ustawy o równouprawnieniu kobiet i mężczyzn⁴⁴ z 18 czerwca 1957 r.⁴⁵ Zakaz dyskryminacji kobiet w życiu społecznym, politycznym i prywatnym został wyrażony również w Konstytucji Niemieckiej Republiki Demokratycznej z 6 kwietnia 1968 r.⁴⁶ Do zrównania praw kobiet i mężczyzn w kwestii decydowania o własnym obywatelstwie, a także o obywatelstwie ich dzieci, odnosi się również Konwencja w Sprawie Likwidacji Wszelkich Form Dyskryminacji Kobiet z 18 grudnia 1979 r.⁴⁷ Polska i Niemcy są stronami tej konwencji⁴⁸.

Niemiecka ustawa zasadnicza, podobnie jak polska, wspomina o sposobach nabycia obywatelstwa jedynie fragmentarycznie. Art. 116 ust. 1 definiuje jako Niemca⁴⁹ osobę o niemieckiej przynależności państwowej, a także reguluje status Uciekinierów i Wypędzonych. Państwo niemieckie uregulowało tę kwestię osobno jeszcze przed I wojną światową, Ustawą o przynależności państwowej z dnia 22 lipca 1913⁵⁰, wielokrotnie nowelizowaną.

42 Tamże.

43 D. Janicka, *Ustawa zasadnicza w praktyce Republiki Federalnej Niemiec (1949–1989)*, Toruń 2009, s. 140.

44 Niem. *Gesetz über die Gleichberechtigung von Mann und Frau auf dem Gebiet des bürgerlichen Rechts*.

45 D. Janicka, *Ustawa zasadnicza...*, dz. cyt., s. 140.

46 Art. 20.2 Konstytucji Niemieckiej Republiki Demokratycznej z 6 kwietnia 1968 r. (niem. *Verfassung der Deutschen Demokratischen Republik vom 6. April 1968*).

47 Artykuł 9, ust. 1–2 Konwencji w Sprawie Likwidacji Wszelkich Form Dyskryminacji Kobiet z 18 grudnia 1979 r. (Dz.U. z 1982 r., nr 10 poz. 71), <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU19820100071>, dostęp: 29 grudnia 2014.

48 *Convention on Elimination of All Forms of Discrimination Against Women – state parties*, https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&cmdsg_no=IV-8&chapter=4&lang=en, dostęp: 9 września 2015.

49 Należy zauważyć, że pojęcie „Niemiec” jest w terminologii prawa niemieckiego równoznaczne z określeniem „obywatel niemiecki” i nie odnosi się jedynie do osób, które mogą wykazać się niemieckim pochodzeniem etnicznym.

50 Niem. *Staatsangehörigkeitgesetz*, w skrócie StAG.

W ustawodawstwie niemieckim, funkcjonuje termin *Staatsangehörigkeit*, co dosłownie oznacza przynależność państwową. Niemiecka nomenklatura prawna nie posługuje się jednak zamiennie terminem *Staatsbürgerschaft*, który dosłownie oznacza obywatelstwo⁵¹. W związku z tym, wydaje się, że określenie *przynależność państwowa* w odniesieniu do niemieckiego systemu prawnego, w języku polskim jest tożsame z obywatelstwem. Terminem *Staatsbürgerschaft* posługiwano się w ustawodawstwie Niemieckiej Republiki Demokratycznej⁵². Inaczej niż w Republice Federalnej Niemiec, w NRD nie kontynuowano tradycji ustawodawstwa Rzeszy sprzed II wojny światowej, czego wyrazem było m.in. Rozporządzenie z 15 listopada 1948 r. o jednolitych dowodach osobistych dla ludności radzieckiej strefy okupacyjnej oraz Ustawa o obywatelstwie NRD z 20 lutego 1967 r.⁵³

Zgodnie z artykułem 3 ustawy z 22 lipca 1913 r., istnieje sześć sposobów nabycia obywatelstwa niemieckiego: poprzez urodzenie, złożenie odpowiedniego oświadczenia, adopcję (przysposobienie), wystawienie zaświadczenia o posiadaniu obywatelstwa, zastosowanie art. 116 ust. 1 Ustawy Zasadniczej Republiki Federalnej Niemiec oraz przez naturalizację.

Pierwotne nabycie obywatelstwa

Większość ludzi nabywa obywatelstwo w sposób pierwotny⁵⁴, czyli poprzez urodzenie. Zarówno polska, jak i niemiecka ustawa o obywatelstwie przewiduje taką możliwość, jeśli choć jedno z rodziców dziecka jest obywatelem – odpowiednio Polski lub Niemiec. Należy podkreślić,

51 Niekiedy obok terminu *obywatelstwo* używa się również określenia „poddaństwo” – termin ten stosuje się na przykład w państwach będących członkami Wspólnoty Narodów, gdzie obywatele są jednocześnie poddanymi monarchy brytyjskiego – R. Bierzanek, J. Symonides, *Prawo międzynarodowe...*, dz. cyt., s. 256.

52 L. Laska, E. Mrozik, *Reforma prawa o obywatelstwie i jej wpływ na stosunki polsko-niemieckie*, [w:] *Problemy Prawne w stosunkach polsko-niemieckich u progu XXI wieku*, Czapliński W., Łukańska B. (red.), Warszawa 2009, s. 295.

53 Tamże, s. 295.

54 W. Czapliński i A. Wyrozumka uważają, że pierwotne nabycie obywatelstwa oznacza nabycie go w chwili powstania państwa, wszystkie inne przypadki rozpatrują natomiast jako nabycie wtórne (W. Czapliński, A. Wyrozumka, *Prawo międzynarodowe...*, s. 190).

iż obecnie każda z ustaw w jednakowy sposób odnosi się do obywatelstwa obojga rodziców jako źródła nabycia przez dziecko przynależności państwowej z chwilą urodzenia. Zasada ta wykształciła się w prawie obywatelskim dość późno. Zgodnie z Ustawą z dnia 20 stycznia 1920 r. o obywatelstwie Państwa Polskiego dzieci pochodzące z małżeństwa uzyskiwały obywatelstwo ojca, natomiast dzieci pozamałżeńskie – obywatelstwo matki⁵⁵. Możliwość nabycia przez dziecko obywatelstwa polskiego po zamężnej matce pojawiła się dopiero wraz z wejściem w życie Ustawy z dnia 8 stycznia 1951 r. o obywatelstwie polskim. Ustawa ta zapewniała również dzieciom możliwość nabycia obywatelstwa polskiego na takich samych warunkach zarówno po ojcu, jak i po matce. Po raz pierwszy w historii polskiego prawa obywatelskiego jednakowo ukształtowano sytuację prawną kobiet i mężczyzn.

Podobne zmiany nastąpiły znacznie później w ustawodawstwie niemieckim. Zgodnie z ustawą z 22 lipca 1913 r.⁵⁶, dzieci urodzone w małżeństwie z mocy prawa uzyskiwały przynależność państwową ojca⁵⁷. Dziecko nieślubne, o ile zgodnie z prawem niemieckim nie zostało uznane za potomka obywatela niemieckiego, nabywało obywatelstwo po matce⁵⁸. Przynależność państwowa kobiety miała więc drugorzędne znaczenie, a przesłanka posiadania obywatelstwa niemieckiego przez matkę dziecka stosowano subsydiarnie. W swoim pierwotnym brzmieniu, Ustawa o przynależności państwowej nie przewidywała uzyskania obywatelstwa niemieckiego przez dzieci obywaterek niemieckich, jeśli ojciec małoletniego był cudzoziemcem⁵⁹. Regulacja w tym zakresie została zmieniona dopiero w 1963 r., a i wówczas obywatelstwo niemieckie

55 Art. 4–5 Ustawy z dnia 20 stycznia 1920 r. o obywatelstwie Państwa Polskiego, <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU19200070044>, dostęp: 22 czerwca 2015.

56 Art. 5 Art. 17 niemieckiej Ustawy o obywatelstwie Rzeszy i przynależności państwowej z 22 lipca 1913 r. [stan sprzed nowelizacji z 31 marca 1953 r.], <http://www.documentarchiv.de/ksr/1913/reichs-staatsangehoerigkeitsgesetz.html>, dostęp: 22 czerwca 2015.

57 Art. 4.1 niemieckiej Ustawy o obywatelstwie Rzeszy i przynależności państwowej z 22 lipca 1913 r. [stan sprzed nowelizacji z 31 marca 1953 r.], <http://www.documentarchiv.de/ksr/1913/reichs-staatsangehoerigkeitsgesetz.html>, dostęp: 22 czerwca 2015.

58 Tamże, art. 4.2–5.

59 *Deutsches Staatsangehörigkeitsrecht: Vorschriftensammlung mit erläuternder Einführung*, E. Ehmman, H. Stark (red.), Jehle 2010, s. 40.

nabywało jedynie dziecko, które w innym wypadku stałoby się apatrydą⁶⁰. Obecnie Ustawa o przynależności państwowej nie rozróżnia sytuacji prawnej dzieci pochodzących z małżeństwa i pozamałżeńskich – małoletni staje się obywatelem niemieckim z chwilą urodzenia, o ile niemiecką przynależność państwową posiada choć jedno z jego rodziców⁶¹. Przepisy w tym zakresie obowiązują w obecnej formie dopiero od 1974 r.⁶²

Dziecko może również nabyć obywatelstwo w sytuacji, kiedy jego pochodzenie od rodzica zostaje stwierdzone na drodze sądowej. W ustawodawstwie polskim brak jest szczególnych przepisów, które odnosiłyby się do takich przypadków. Z chwilą ustalenia ojcostwa lub macierzyństwa, dziecko nabędzie obywatelstwo z mocy prawa. Ustalenie pochodzenia dziecka od rodzica jest bowiem jedynie potwierdzeniem istniejącego stanu faktycznego. Mamy więc tu do czynienia z fikcją prawną – dziecko, którego pochodzenie zostało ustalone w postępowaniu sądowym będzie traktowane jak małoletni, co do pochodzenia którego rodzice złożyli oświadczenie przed kierownikiem urzędu stanu cywilnego.

Z kolei Ustawa o przynależności państwowej (StAG) zastrzega, że jeśli w momencie urodzenia się dziecka jedynie jego ojciec jest obywatelem Niemiec, a zgodnie z prawem niemieckim wymagane jest uznanie lub ustalenie ojcostwa, wówczas proces ten musi zakończyć do ukończenia dwudziestego trzeciego roku życia przez dziecko⁶³. Regulacją ustawową nie objęto jednak sytuacji, w której obywatelką niemiecką jest jedynie matka dziecka, a macierzyństwo zostało ustalone na drodze sądowej. Wydaje się, że trudno tu jednak mówić o celowym działaniu ustawodawcy. Z oczywistych przyczyn uznanie macierzyństwa stawało się przedmiotem postępowania sądowego bardzo rzadko, dlatego też nie odnosi się do niego Ustawa o przynależności państwowej (StAG). Postęp medycyny w dziedzinie pobierania i przechowywania ludzkich komórek rozrodczych oraz wykorzystywania ich w procesie sztucznego zapłodnienia sprawił jednak, że pozwy o zaprzeczenie lub uznanie macierzyństwa coraz częściej trafiają na wokandę. Nierzadkie są również sytuacje,

⁶⁰ Tamże.

⁶¹ Art. 4 ust. 1 niemieckiej Ustawy o przynależności państwowej z 22 lipca 1913 r., portal legislacyjny Federalnego Ministerstwa Sprawiedliwości, <http://www.gesetze-im-internet.de/rustag/BJNR005830913.html>, dostęp: 23 grudnia 2014.

⁶² Tamże.

⁶³ Art. 4 ust. 1 niemieckiej Ustawy o przynależności państwowej..., dz. cyt. [stan z 23 grudnia 2014 r.].

w których dziecko rodzi kobieta o przynależności państwowej różnej od obywatelstwa dawców komórek, a obie strony uważają się za rodziców dziecka. Możliwe więc, że w niedalekiej przyszłości ustawodawca będzie musiał wziąć pod uwagę również ustalenie macierzyństwa jako przyczynę nabycia obywatelstwa przez małoletniego.

Zarówno polska, jak i niemiecka regulacja, przyznają obywatelstwo dzieciom przysposobionym. W Polsce warunkiem nabycia obywatelstwa przez przysposobionego jest jego pełne przysposobienie do ukończenia szesnastego roku życia, natomiast w Niemczech granica wieku wynosi osiemnaście lat. Ustawa niemiecka ustala też, że nabyte obywatelstwo będzie rozciągało się na dzieci przysposobionego⁶⁴. Natomiast polska regulacja posuwa się w konsekwencjach prawnych jeszcze dalej, traktując takiego małoletniego jako obywatela polskiego od urodzenia⁶⁵. Tym samym jest oczywiste, iż obywatelstwo będzie rozciągało się również na dzieci przysposobionego, podobnie jak w Niemczech.

Obywatelem niemieckim można również stać się poprzez złożenie odpowiedniego oświadczenia – zgodnie z art. 5 dotyczy to wyłącznie osób urodzonych przed 1 lipca 1993 r., z matki cudzoziemki oraz ojca-obywatela niemieckiego, którego ojcostwo zostało stwierdzone zgodnie z prawem obowiązującym w Niemczech. Osoba taka musi ponadto posiadać miejsce stałego zamieszkania na terenie Niemiec oraz złożyć odpowiednie oświadczenie do ukończenia dwudziestego trzeciego roku życia. Jako kolejny sposób nabycia obywatelstwa niemieckiego, ustawa wymienia przyjęcie go jako dziecko, przed ukończeniem osiemnastego roku życia. W przypadku takich osób, zgodnie z art. 6, obywatelstwo będzie rozciągać się również na ich potomstwo. Dzieci obywateli Niemiec urodzonych po 31 grudnia 1999 r. nie będą jednak nabywać obywatelstwa z chwilą urodzenia, jeśli sam rodzic urodził się za granicą i tam posiada miejsce stałego pobytu, chyba, że w tej sytuacji dziecko zostałoby bezpaństwowcem⁶⁶. Jest to przepis zmierzający zmniejszenia liczby obywateli niemieckich, których życie nie byłoby w żaden sposób związane z krajem, a jedynym czynnikiem łączącym ich z państwem niemieckim

64 Art. 6 Ustawy o przynależności państwowej..., dz. cyt. [stan z 29 grudnia 2014 r.].

65 Art. 16 Ustawy z dnia 2 kwietnia 2009 r. o obywatelstwie polskim..., dz. cyt. [stan z 23 grudnia 2014 r.].

66 Art. 4 ust. 4 niemieckiej Ustawy o przynależności państwowej..., dz. cyt. [stan z 23 grudnia 2014 r.].

pozostawałoby pochodzenie rodzica, również od urodzenia nie mieszkającego w RFN. W polskim ustawodawstwie jak na razie brak jest podobnych przepisów i tym samym każde dziecko obywatela polskiego z chwilą urodzenia nabywa obywatelstwo po rodzicu.

Obie ustawy – polska oraz niemiecka, przyznają obywatelstwo polskie dzieciom nieznanym rodziców, stosując w tym wypadku subsydiarnie zasadę prawa ziemi. Przyjęcie odpowiednich przepisów i ich stosowanie w podobnych wypadkach nakazuje również Konwencja ONZ o Unikaniu Bezpieczeństwa w myśl postanowień art. 2–4⁶⁷, Europejska Konwencja o Obywatelstwie, zgodnie z postanowieniami art. 6 pkt 1, a także art. 7 Konwencji o Prawach Dziecka z 20 listopada 1989 r.⁶⁸ Zgodnie z art. 24 pkt 1 Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych, którego stronami są zarówno Polska jak i Niemcy, każde dziecko ma prawo do nabycia obywatelstwa⁶⁹. W. Czapliński zauważył jednak, iż powyższe umowy międzynarodowe mają charakter ogólny, a Konwencja o Prawach Dziecka nie określa zasad, na jakich miałyby zostać zrealizowane uprawnienie dziecka do obywatelstwa⁷⁰.

Ustawa niemiecka zastrzega, iż dziecko nieznanym rodziców zatrzymuje obywatelstwo, o ile nie zostanie udowodniony inny stan faktyczny. StAG określa jako obywateli niemieckich także dzieci rodziców – cudzoziemców, urodzone na terenie Niemiec, o ile chociaż jedno z rodziców posiada stałe miejsce zamieszkania w Niemczech od co najmniej ośmiu lat oraz prawo do stałego pobytu w tym kraju⁷¹. Ustawodawstwo niemieckie nie rozróżnia w tym wypadku sytuacji prawnej dzieci obywateli

67 Zarówno Polska, jak i Niemcy, jako członkowie Rady Europy są pierwotnymi sygnatariuszami konwencji. Konwencja weszła w życie w RFN w dniu 1 września 2005 r., w Polsce natomiast nie została dotychczas ratyfikowana [stan na 12 kwietnia 2015 r.]; więcej: *Council of Europe – Treaty Office. European Convention on Nationality – Status as of 12/04/2015*, <http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ChercheSig.asp?NT=166&CM=&DF=&CL=ENG>, dostęp: 12 kwietnia 2015.

68 Art. 7 pkt 2, Konwencja o Prawach Dziecka przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w dniu 20 listopada 1989 r. (Dz.U. z 1991 r., Nr 120, poz. 526).

69 Art. 24 pkt 3, Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych otwarty do podpisu w Nowym Jorku dnia 19 grudnia 1966 r. (Dz.U. z 1977 r., nr 38 poz. 167).

70 W. Czapliński, *Problematyka obywatelstwa...*, dz. cyt., s. 51.

71 Art. 4 ust. 3 pkt 1, niemieckiej Ustawy o przynależności państwowej..., dz. cyt. [stan z 23 grudnia 2014 r.].

niemieckich ze względu na płeć rodzica o niemieckiej przynależności państwowej. Niemiecką przynależność państwową nabywają także dzieci obywateli Szwajcarii oraz członków ich rodzin, którzy posiadają prawo pobytu na terenie Niemiec, nabyte na podstawie umowy pomiędzy Wspólnotą Europejską i jej Państwami Członkowskimi, a Konfederacją Szwajcarską w sprawie swobodnego przepływu osób z dnia 21 czerwca 1999 r.⁷²

Państwo niemieckie, w odróżnieniu od Polski, podchodzi bardzo restrykcyjnie do kwestii podwójnego oraz wielokrotnego obywatelstwa, choć z uwagi na członkostwo w Unii Europejskiej, nie może odmówić prawa do posiadania go dużej części obywateli. Ich liczba zapewne będzie rosła, ponieważ swobodny przepływ osób w UE skutkuje zwiększeniem liczby małżeństw mieszanych oraz osób na stałe mieszkających w innym państwie członkowskim. Od 20 grudnia 2014 r. również dzieci stałych rezydentów Niemiec pochodzących spoza Unii Europejskiej, nie muszą wybierać pomiędzy obywatelstwem rodziców a obywatelstwem niemieckim, o ile wykażą odpowiednio długi okres zamieszkiwania lub nauki na terytorium Niemiec do ukończenia 21 roku życia⁷³. Zdaniem D. Pudzianowskiej, zarówno w krajach Europy Zachodniej, jak i w Polsce rośnie akceptacja dla wielokrotnego obywatelstwa⁷⁴.

Podsumowanie

Podsumowując, systemy prawne Polski oraz Niemiec przewidują podobne sposoby nabycia obywatelstwa w sposób pierwotny. Oba ustawodawstwa przyznają prymat prawu krwi oraz rozciągają skutki nabycia obywatelstwa przez rodziców na ich dzieci. Państwo niemieckie stara się jednak ograniczyć liczbę obywateli, których związek z państwem ma jedynie charakter symboliczny i jest związany wyłącznie z obywatelstwem rodziców lub dziadków, nie spełnia zatem zasady efektywności. Z kolei obywatelstwo Unii Europejskiej, jak słusznie się zauważa w doktrynie, ma charakter dodatkowy i uzupełniający.

72 Tamże, art. 4 ust. 3 pkt 2.

73 Art. 29 ust. 1a Ustawy o niemieckiej przynależności państwowej z 22 lipca 1913 r., dz. cyt. [stan z 24 września 2015 r.].

74 D. Pudzianowska, *Obywatelstwo...*, dz. cyt., s. 191.

Jednocześnie, zarówno w polskim, jak i w niemieckim prawie obywatelskim panuje zasada równouprawnienia kobiet i mężczyzn, natomiast rodzice, bez względu na płeć, mają jednakowe uprawnienia w kształtowaniu sytuacji obywatelskiej małoletniego. Różnice w podejściu ustawodawcy do sytuacji prawnej kobiet i mężczyzn można odnaleźć w przepisach szczególnych, jednak są one zazwyczaj uwarunkowane względami biologicznymi.

Bibliografia

Literatura

- Banaszak B., *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, Warszawa 2009.
- Bednarski S., *Prawa i wolności obywatelskie*, Krajowa Agencja Wydawnicza 1978.
- Bierzanek R., Symonides, J., *Prawo międzynarodowe publiczne*, wyd. 8, Warszawa 2005.
- Czapliński W., *Problematyka obywatelstwa w aktualnych pracach Rady Europy*, „Studia Europejskie” 1998, nr 2.
- Czapliński W., Wyrozumska A., *Prawo międzynarodowe publiczne. Zagadnienia systemowe*, wyd. 2, Warszawa 2004.
- Deutsches Staatsangehörigkeitsrecht: Vorschriftensammlung mit erläuternder Einführung*, Ehmann E., Stark H. (red.), Jehle 2010.
- Gilas J., *Prawo międzynarodowe*, wyd. 2, Toruń 1999.
- Góralczyk W., Sawicki S., *Prawo międzynarodowe publiczne w zarysie*, wyd. 14, Warszawa 2011.
- Jagielski J., *Z problematyki obywatelstwa oraz prawa o obywatelstwie polskim (kilka refleksji na kanwie nowej ustawy o obywatelstwie polskim)*, [w:] *Księga Jubileuszowa dedykowana prof. Janowi Bociowi*, Wrocław 2009.
- Janicka D., *Ustawa zasadnicza w praktyce Republiki Federalnej Niemiec (1949–1989)*, Toruń 2009.
- Krzan B., *Zasada efektywnego obywatelstwa*, [w:] *Status prawny obywatela RP po przystąpieniu do Unii Europejskiej*, Mielnik B. (red.), Wrocław 2005.
- Laska L., Mrozik E., *Reforma prawa o obywatelstwie i jej wpływ na stosunki polsko-niemieckie*, [w:] *Problemy Prawne w stosunkach polsko-niemieckich u progu XXI wieku*, Czapliński W., Łukańska B. (red.), Warszawa 2009, s. 292–305.
- Pudzianowska D., *Obywatelstwo w procesie zmian*, Wolters Kluwer 2013.
- Schröter Y., Jäger R.S., *Multiple Citizenship in Germany*, [w:] *Multiple Citizenship as a Challenge to European Nation-States*, D. Kalekin-Fishman, P. Pitkänen (red.), Sense Publishers 2007.
- Shaw M.N., *Prawo międzynarodowe*, Warszawa 2011.

Akty prawne

Umowy międzynarodowe

- Convention on Certain Questions Relating to the Conflict on National Law, 13 April 1930, League of Nations, Treaty Series, vol 179, p. 89, No 4137, <http://www.refworld.org/docid/3ae6b3b00.html>, dostęp: 12 kwietnia 2015.
- Convention Relating to the Status of Stateless Persons, 28 September 1954, <http://www.unhcr.org/3bbb25729.html>, dostęp: 12 kwietnia 2015.
- Convention on the Nationality of Married Women, New York, 20 February 1957, https://treaties.un.org/doc/Treaties/1958/08/19580811%2001-34%20AM/Ch_XVI_2p.pdf, dostęp: 22 czerwca 2015.
- Convention on the Reduction of Statelessness, 30 August 1961, <http://www.unhcr.org/3bbb286d8.html>, dostęp: 13 kwietnia 2015.
- European Convention on Nationality, Strasbourg, 6 November 1997, <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/166.htm>, dostęp: 12 kwietnia 2015.
- Konwencja o Prawach Dziecka przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w dniu 20 listopada 1989 r. (Dz.U. z 1991 r., Nr 120, poz. 526), <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU19911200526>, dostęp: 13 kwietnia 2015.
- Konwencja w Sprawie Likwidacji Wszelkich Form Dyskryminacji Kobiet z 18 grudnia 1979 r. (Dz.U. z 1982 r., nr 10 poz. 71), <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU19820100071>, dostęp: 12 kwietnia 2015.
- Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych otwarty do podpisu w Nowym Jorku dnia 19 grudnia 1966 r. (Dz.U. z 1977 r., nr 38 poz. 167), <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU19770380167>, dostęp: 12 kwietnia 2015.
- Powszechna Deklaracja Praw Człowieka, Paryż, 10 grudnia 1948 r., http://www.unesco.pl/fileadmin/user_upload/pdf/Powszechna_Deklaracja_Praw_Czlowieka.pdf, dostęp: 12 kwietnia 2015.

Akty prawa Unii Europejskiej

- Dyrektywa Rady z dnia 29 maja 2009 r. nr 2009/50/WE, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:155:0017:0029:pl:PDF>, dostęp: 28 grudnia 2014.

Akty prawa krajowego

Polskie

- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. z 1997 r., poz. 483 z pozn. zm.).

- Ustawa z dnia 20 stycznia 1920 o obywatelstwie Państwa Polskiego, <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU19200070044>, dostęp: 22 czerwca 2015.
- Ustawa z dnia 28 kwietnia 1946 r. o obywatelstwie Państwa Polskiego osób narodowości polskiej zamieszkałych na obszarze Ziemi Odzyskanych, <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU19460150106>, dostęp: 22 czerwca 2015.
- Ustawa z dnia 8 stycznia 1951 r. o obywatelstwie polskim (Dz.U. z 1951 r., nr 4, poz. 25).
- Ustawa z dnia 9 listopada 2000 r. o repatriacji (Dz.U. z 2000 r., nr 106, poz. 1118).
- Ustawa z dnia 2 kwietnia 2009 r. o obywatelstwie polskim (Dz.U. z 2012 r., poz. 161).

Niemieckie

- Kodeks karny Republiki Federalnej Niemiec, <http://www.stgb-online.de/massregeln.html>, dostęp: 27 grudnia 2014.
- Konstytucja Rzeszy Niemieckiej z dnia 11 sierpnia 1919 r. (niem. Verfassung des Deutschen Reichs vom 11 August 1919), <http://www.documentarchiv.de/wr/wrv.htm>, dostęp: 29 grudnia 2014.
- Ustawa Zasadnicza Republiki Federalnej Niemiec z dnia 23 maja 1949 r.
- Portal legislacyjny Federalnego Ministerstwa Sprawiedliwości RFN, <http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/gg/gesamt.pdf>, dostęp: 29 grudnia 2014.
- Ustawa o przynależności państwowej z dnia 22 lipca 1913 r., <http://www.gesetze-im-internet.de/rustag/BJNR005830913.html>, dostęp: 29 grudnia 2014.
- Ustawa o Wypędzonych i Uchodźcach z dnia 19 maja 1953 r., <http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/bvfg/gesamt.pdf>, dostęp: 27 grudnia 2014.
- Ustawa o prawie pobytu z dnia 30 lipca 2004 r., http://www.gesetze-im-internet.de/aufenthg_2004/index.html, dostęp: 29 grudnia 2014.
- Kodeks karny Republiki Federalnej Niemiec, <http://www.stgb-online.de/massregeln.html>, dostęp: 27 grudnia 2014.

Orzecznictwo

- Dispute between France and Great Britain on Nationality Decrees Issued in Tunis and Morocco (French Zone) on November 8th, 1921 and their application to British subjects*, Advisory Opinion, PCIJ Series B no 4, 7th February 1923.
- Case C-369/90, *Mario Vicente Micheletti and others v. Delegacion del Gobierno en Cantabria*, ECR 1992 I 04239.
- Case of the Yean and Bosico Children v. The Dominican Republic*, Inter-American Court of Human Rights 8 September 2005, <http://www.refworld.org/docid/44e497d94.html>, dostęp: 14 kwietnia 2015.
- Nottebohm Case (second phase)*, Judgment of April, 6th, 1955, ICJ Reports 1955.

Inne

Oficjalna strona internetowa niemieckiego przedstawicielstwa dyplomatycznego w Stanach Zjednoczonych, http://www.germany.info/Vertretung/usa/de/05__Dienstleistungen/02__Staatsangehoerigkeit/04__Verlust/__Verlust.html, dostęp: 29 grudnia 2014.

Coellen B., *Emigracja z Polski do Niemiec: liczna i prawie niewidoczna*, <http://www.dw.de/emigracja-z-polski-do-niemiec-liczna-i-prawie-niewidoczna/a-16181647>, dostęp: 22 grudnia 2014.

Convention on Elimination of All Forms of Discrimination Against Women – state parties, https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=IV-8&chapter=4&lang=en, dostęp: 09 września 2015.

ABSTRACT

JOANNA DURCZAK

Primary acquisition of nationality in legal systems of Poland and Germany in the context of international law. The problem of the nationality of females

The aim of this article is to compare methods and conditions of primary acquisition of Polish and German nationality as well as the situation of women under nationality law in Poland and Germany. The article refers to constitutional acts, nationality acts and conventions ruled by international law. Furthermore, the analysis is supported by Polish, German and international literature. While Poland and Germany are member states of the European Union and both derive from legal tradition of the Ancient Rome, there are certain differences between nationality regulations of these states, especially with regard to cases of double citizenship.